

PEDAGOGISKĀ KOMPONENTE VESELĪBAS PSIHOLOGA KOMPETENCĒ

The Pedagogical Component of the Health Psychologist Competence

Aira Aija Krūmiņa

Ivans Jānis Mihailovs

Rīga Stradiņš University, Latvia

Abstract. *Pedagogical competence is an important integral component of health psychologist competence. The development of this component is implemented during two study courses in the Riga Stradiņš University, providing possibility for master programme „Health psychology” students to elaborate and pilot informal educational programs, trying to select and structure health psychology materials in accordance with the principles and requirements of pedagogy. The article analyze and evaluate the development of some transversal competencies and future skills of health psychologist’ during the practice, as well as to work out the recommendations for optimal practice organization in a professional environment. The article, based on students’ survey and results of the students’ developed informal educational programs analysis, show the process and the issues, which are important for educational programs elaboration and pedagogical competence development.*

Keywords: *pedagogical component, professional competence, professional environment, educational programme, health psychologist.*

Ievads

Introduction

Mūsdienu darba tirgus izvirza prasību jebkuras nozares profesionālim pārzināt ne tikai savu (šauri) specifisko jomu, bet arī prasību orientēties dažādās blakus norisēs – spēt attīstīt savu biznesu, prezentēt un “pārdot” savu darbu, komunicēt ar klientu, pārliecināt un atrast labāko komunikācijas veidu, izmantot klientam ērtākās tehnoloģijas utt. Arī viens no veselības psihologa (kas ir viena no jaunākajām psiholoģijas izglītības un darbības iespējām Latvijā) profesionālās darbības pamataspektiem ir klientu, bet plašāk – sabiedrības izglītošana. Prasme izvēlēties atbilstošas pedagoģiskās metodes darbā ar klientu kā būtiska topošā veselības aprūpes speciālista, tostarp veselības psihologa, profesionālās kompetences komponente vienlaikus ir arī viņa personīgais ieguldījums

sabiedrības veselības veicināšanā, dzīves kvalitātes un sociālās labklājības nodrošināšanā. Tas nozīmē, ka veselības psihologam ir jāprot „strādāt ar auditoriju”, skaidrot un prezentēt savu pieeju, pārzināt mācību metodes, pedagoģijas pamatteorijas u.tml., nepieciešamības gadījumā apliecinot prasmi orientēties izglītības sistēmā, mērķos, saturā un plānotajos rezultātos.

Psihologu likumprojektā ir paredzēts psihologa pienākums „sniegt klientam un pasūtītājam saprotamā veidā informāciju par psiholoģiskā pakalpojuma mērķiem, gaitu, metodēm un rezultātiem”, kā arī pienākums „sistemātiski un regulāri pilnveidot kompetenci, papildināt zināšanas, tai skaitā zināšanas darbam ar specifiskām mērķa grupām, un uzturēt savu kvalifikāciju” (Psihologu likums). Savukārt psihologa profesionālās darbības pamatuzdevumu veikšanai nepieciešamās prasmes, tostarp prasme *veikt psiholoģisko konsultēšanu vai pielietot citas psiholoģiskās palīdzības sniegšanas metodes (piemēram, vecāku mācību seminārus) atbilstoši klienta vajadzībām un izvirzītajiem mērķiem*, šobrīd ir noteiktas psihologa profesijas standartā (Psihologa profesijas standarts). Minētais tieši sasaucas arī ar profesijas standartā noteikto pienākumu paaugstināt savu profesionālo kompetenci, kas savukārt nozīmē pienākumu pašam regulāri apgūt dažādas tālākizglītības programmas, orientēties esošajā tālākizglītības piedāvājumā, kā arī nepieciešamības gadījumā izstrādāt savu autorprogrammu sabiedrības (klientu un citu interesentu) izglītošanai.

Saprotams, ka pret personas gribu iemācīt nevar neko – ne studentam, ne viņa klientam. Pamatjautājums profesionālim ir: kā izvēlēties metodiskos paņēmienus, lai motivētu pacientu mācīties? Speciālista pedagoģiskās kompetences ietvaros tas nozīmē, piemēram, sarunāties ar klientu atbilstīgi izvēlētajai mācību metodei; diskutēt, ieklausoties pacienta viedoklī; mērķtiecīgi strukturēt dialogu ar izglītošanās mērķi saistītā virzienā; pielāgoties konkrētā pacienta vai pacientu grupas reālajai dzīves situācijai; veidot dialogu kā konstruktīvu ideju un informācijas apmaiņu (Krūmiņa, Mihailovs, & Mārtinsone, 2016).

Tādējādi studiju procesa laikā, paplašinoties jaunā speciālista profesionālajai kompetencei, būtu jāparedz laiks arī pedagoģijas satura un atziņu apguvei, veicinot veselības psihologa pedagoģiskās kompetences kā vienas no profesionālās kompetences komponentēm attīstību.

Mērķis: Analizēt veselības psihologa profesionālās kompetences pedagoģiskās komponentes attīstīšanos Rīgas Stradiņa universitātes profesionālās maģistra studiju programmas “Veselības psiholoģija” studējošiem.

Metodes: *Aptauja, izstrādāto izglītības programmu analīze.*

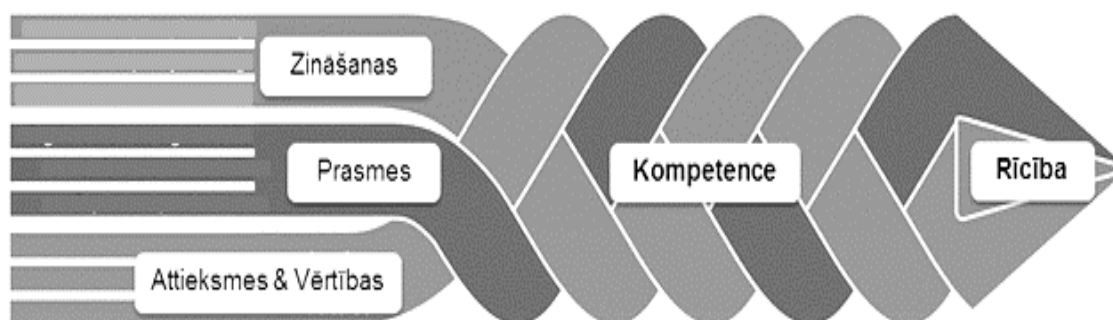
Atslēgas vārdi: pedagoģiskā komponente, profesionālā kompetence, profesionālā vide, izglītības programma, veselības psihologs.

Veselības psihologa profesionālās kompetences pedagoģiskais pamats *Pedagogical basis of the professional competence the health psychologist*

Veselības psihologa kompetences pedagoģiskā komponente pamatojas šobrīd tik aktuālajā kompetenču pieejā. Kompetenču pieejai, līdz ar to arī kompetences jēdzienam, nav viena pirmavota un nav arī vienotas definīcijas. Termins „kompetence” cēlies no latīņu valodas „Competentia” un tulkojumā nozīmē „lietpratība, plašas zināšanas, izpratne kādā jomā, atbilstība”. „**Kompetence – pietiekama kvalifikācija un kapacitāte, lai rīkotos adekvāti**” (New Oxford English Dictionary, 1993).

Latviešu valodā „kompetence” sevī ietver spējas, *statusu, lietpratību, pieredzi, erudīciju, speciālas zināšanas, autoritāti (speciālists); pilnvaru apjomu noteiktā jomā, tiesības un pilnvaras* (Akad Term). Angļu valodā ir atšķirība starp kompetenci (angļu: *competency, competencies*) jeb indivīda uzvedības pazīmēm, kas ir cēloņsakarīgi saistītas ar efektīvu vai izcilu darba izpildi, un kompetenci jeb lietpratīgumu, prasmīgumu (angļu: *competence, competences*), kas tiek skaidrota kā spēja pildīt darbības kādas nodarbošanās ietvaros atbilstoši iepriekš noteiktam standartam („Iespējas” Latvijas Izglītības fonds).

Pedagoģijā un psiholoģijā *kompetence* tiek traktēta kā *nepieciešamās zināšanas, profesionālā pieredze, izpratne kādā noteiktā jomā un prasmes zināšanas un pieredzi izmantot konkrētā darbībā* (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000). Atbilstoši PISA (*The Programme for International Student Assessment*) definīcijai kompetence ir indivīda spēja lietot zināšanas un prasmes, paust attieksmes, risinot problēmas mainīgās reālās dzīves situācijās, kas izpaužas konkrētā rīcībā (skat. 1.att.).

1.att. **Kompetences jēdziens atbilstoši PISA /OECD definīcijai**
“Galvenās kompetences mainīgai pasaulei”.

Figure 1 Definition of Global Competence according PISA /OECD
“Global competency for an inclusive world”

Zināšanas, prasmes, attieksmes un vērtības ir jāuztver kā vienots kopums, ko nedrīkst sadalīt pa daļām. Starp šīm kategorijām pastāv zināmas līdzības un nav

iespējams novilkt krasas robežas. „Kompetencē” ietilpst noteiktas prasmes (kognitīvas un meta-kognitīvās, sociālās un emocionālās, teorētiskās un praktiskās), savukārt „prasmes” sevī ietver arī attiecīgas zināšanu formas (disciplināras un starpdisciplināras, teorētiskas un praktiskas). Turklāt „zināšanas” tiek balstītas uz izpratni. Zināšanām un prasmēm pievienojas attieksmes un vērtības, kas kompetenci paplašina un padziļina. Likumsakarīgi, ka visas minētās kategorijas tiek ietvertas izglītības saturā un izglītības programmās.

Kompetenču pieeja ir balstīta uz pamata pieņēmumu: būtiska ir indivīda spēja reflektēt, izmantot savas meta-kognitīvās prasmes (domāt par domāšanu), būt radošam, patstāvīgam savā domāšanā, kā arī kritiski izvērtēt savu rīcību un uzņemties par to atbildību. Atbilstoši Eiropā izstrādātajai kompetenču pieejai (*The European framework for key competences for lifelong learning*), jau 2006.gadā Eiropas Komisijas ziņojumā pirmo reizi tika definētas astoņas pamata prasmes jeb “atslēgas kompetences” (*key competencies*)¹.

Šobrīd Latvijā ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu ir izstrādāts projekts “Kompetencēs balstīta mācību satura ietvars”, kura aprobācijā iesaistītas 80 izglītības iestādes. Projekta ietvaros līdztekus jau minētajām pamata kompetencēm ir definētas arī t.s. „nākotnes prasmes” (*future skills*) un “caurviju kompetences” (*transversal competencies*) (Europe [6] TRANSversal key competences..., 2013; Kompetenču pieeja mācību saturā, 2016), kas ir nepieciešamas ikviena sabiedrības locekļa personiskajai izaugsmei, pilsoniskajai aktivitātei, sociālajai integrācijai un nodarbinātībai zināšanu sabiedrībā visās dzīves jomās, ne tikai kādā konkrētā nozarē un, protams, viņa profesionālās kompetences – *profesionālās darbības veikšanai nepieciešamo zināšanu, prasmju un atbildības kopums noteiktā darba situācijā* – paaugstināšanai (Profesionālās izglītības likums). Tas arī nozīmē, ka izstrādājot izglītības standartu, kas balstās kompetenču pieejā, mainīsies izglītības saturs un forma vispārējā izglītībā un profesionālajā izglītībā, likumsakarīgi un tieši ietekmējot arī studiju procesu augstskolā, prasot mainīt līdz šim augstākās izglītības praksē nostiprinātās pieejas un liekot jaunus uzsvarus speciālistu sagatavošanā.

Konkurētspējīgas izglītības pamatā ir izglītības programma. Kā norādīts literatūrā, izstrādājot konkrētas izglītības programmas un plānojot to rezultātus,

---

¹ Atbilstoši rekomendācijās (*Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006*) norādītajam astoņas ES/Eiropas pamat- jeb “atslēgas” kompetences ir:

- sazināšanās dzimtajā valodā;
- sazināšanās svešvalodās;
- matemātiskā kompetence un pamatkompetences zinātnē un tehnoloģijā;
- datoru lietošanas kompetence;
- mācīšanās mācīties;
- starppersonu, starpkultūru un sociālā kompetences un pilsoniskā kompetence;
- uzņēmība;
- kultūras izpausme. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962> [skatīts: 25.11.2016].

īpaša uzmanība mūžizglītības kompetenču kontekstā ir jāveltī gan „atslēgas” kompetenču (Halász & Michel, 2011), gan „caurviju” kompetenču attīstīšanai (Aamodt & Havnes, 2008). Diemžēl jāatzīst, ka pastāvošā pieeja izglītībā šobrīd veicina cilvēku vēlmi iegūt arvien augstāku profesionālo kvalifikāciju, bet ne vienmēr sniedz tās prasmes, kas ir nepieciešamas, lai pielāgotos darba tirgum.

Veselības psihologam praksē nereti pietrūkst tādu prasmju kā spēja strādāt ātri un pieņemt atbilstīgu lēmumu, spēja strukturēt un analizēt informāciju, daudzveidīgi to prezentēt, spēja risināt krīzes situāciju un to novērst, spēja apzināt un analizēt riskus un izvēlēties piemērotākos risinājumus. Lai novērstu šādu situāciju, ir būtiski zināt un apgūt t. s. “nākotnes prasmes” un īstenot tās savā profesionālajā darbībā (skat. 1. tabulu).

1.tab. Pārskats par atsevišķām „caurviju kompetencēm” un „nākotnes prasmēm” veselības psihologa profesionālajā darbībā

Table 1 Overview of the individual „transversal competences” and „future skills” health psychologist’s professional activities

Caurviju kompetences	Nākotnes prasmes	Vērtības	Izpausmes veselības psihologa profesionālajā darbībā
Saskarsme	Sociālās prasmes. Vārdu un darbu saskaņa, sociālās tīklošanās prasmes.	Līdzcietība, rūpes, godīgums	Sociālās un psihiskās veselības un labklājības veicināšanas pasākumu plānošana, organizēšana, vadīšana. Sabiedrības izglītošana. Empātija atšķirīgu viedokļu atzīšanā. Prasme izvērtēt savas un citu spējas un vajadzības.
Komunikācija, pašizziņa, pašvadība	Sava darba plānošanas un vadīšanas prasmes.	Taisnīgums, mērenība līdzatbildība	Rīcības kopīga labuma vairošanai. Toleranta taisnīga attieksme pret visiem. Prasme plānot laiku. Stresa pārvaldīšanas vadīšanas prasmes. Elastīgums komunikācijā ar klientiem un kolēģiem.
Sadarbība un līdzdalība	Uzņēmējdarbības /privātprakses zināšanas un prasmes	Solidaritāte, savaldība, ētiskums	Jaunrade, iniciatīva, uzņēmējspēja. Profesionalitāte, prasmes strādāt komandā, sociālā atvērtība un sadarbība (ieklausīšanās, izpratne). Konsultēšana individuāli un grupā.
Kritiskā domāšana un problēmu risināšana	Analizēšanas un starpdisciplīnu prasmes. Cieņa pret cilvēka dzīvību.	Drosme, atbildība, taisnīgums	Rīkojas saskaņā ar cilvēktiesībām, ņemot vērā citu personu vajadzības un uzskatus. Atzīst otra tiesības uz citādību. Apzinās savu un citu dzīvības vērtību. Izvērtē situāciju, ierosina idejas, piedalās to risināšanā.

Digitālā un mediju prasme	Tehnoloģiju pārzināšana un lietošana.	Godrība, laipnība,	Produktu un resursu pārzināšana, mārketinga zināšanas. Zināšanas par veselības riskiem un ieguvumiem, kas ietekmē veselības uzvedību.
Prasme strādāt ar informāciju	Atbildīga informācijas lietošana.	Stabilitāte, brīvība	Profesionālās zināšanas, likumdošanas un normatīvā regulējuma pārzināšana. Valodu zināšanas. Prasme strādāt ar informāciju Spēja rast optimālu risinājumu un pieņemt atbilstīgu lēmumu.

Piezīme: Adaptēts atbilstoši Valsts izglītības satura centra prezentācijas materiāliem projekta Nr. 8.3.1.1/16/I/002 "Kompetenču pieeja mācību saturā" īstenošanai. Preses konference 20.10.2016.

Saskarsme kā caurviju kompetence veselības psihologa profesionālajā darbībā sevī ietver konkrētu sabiedrības sociālās un psihiskās veselības un labklājības veicināšanas pasākumu plānošanu, organizēšanu un vadīšanu. Vienlaikus tas ir arī profilaktiskais darbs, sabiedrības izglītošana, prasme izstrādāt savu izglītības programmu un īstenot to noteiktai mērķauditorijai. Lai to īstenotu, ir nepieciešama empātija atšķirīgu viedokļu pieņemšanā un atzīšanā, kā arī prasme izvērtēt savas un citu spējas un vajadzības.

Jāatzīmē, ka jebkuras kompetences attīstīšana vispirms ir darbs pašam ar sevi. Personas komunikatīvo kompetenci paplašina pašizziņa un pašvadība. Lai spētu sadarboties un iesaistīties procesos topošajam speciālistam ir nepieciešamas zināšanas un prasmes, kas palīdz īstenot uzņēmējdarbību un uzsākt savu privātpraksi. Sadarbība un līdzdalība – vispirms tā ir prasme plānot un menedžēt savu darbu un laiku. Ar to, ka šo prasmju nereti pietrūkst ikdienā (studiju procesā) nākas sastapties jo bieži.

Lai situāciju atrisinātu pēc iespējas veiksmīgāk, būtiska ir kritiskās domāšanas un problēmrisināšanas prasmju kā caurviju kompetences attīstīšana un pilnveide. Kā norāda teorētiķi, kritiskā domāšana ir *domāšanas veids, kas tiecas nonākt pie sprieduma tikai un vienīgi pēc godprātīgi izvērtētām alternatīvām, respektējot izmantotos pierādījumus un argumentus* (Hatcher & Spencer, 2006), vienlaikus ir arī *spēja piemērot zināšanas un prasmes jaunajai situācijai un domāt par situāciju no dažādām perspektīvām* (O'Connor, 2001; Myrick & Yonge, 2005). Arī problēmu risināšana kā caurviju kompetence ir nozīmīga veselības psihologam, lai izvērtētu konkrētu situāciju un pieņemtu atbilstošu lēmumu. Tā ir kompetence, kas balstās uz tādām vērtībām kā drosme, atbildība un taisnīgums, vienlaikus sekmējot attīstīt prasmes cienīt un respektēt personas tiesības uz citādību, apzināties savas un citu dzīvības vērtību, tādējādi nodrošinot profesionālu un kvalitatīvu atbalstu ikvienam, kam tas nepieciešams.

Savukārt digitālās un mediju pieredzes un pratības kompetence praksē izpaužas kā mūsdienīgu tehnoloģiju pārzināšana un lietošana, kas sevī ietver arī zināšanas par veselības riskiem un ieguvumiem, kas ietekmē veselības uzvedību. Transformatīvajās mācībās – *procesā, kurā mēs mainām mūsu ierobežoto pašsaprotamo domāšanu, padarot to emocionāli atvērtāku pārmaiņām, lai spētu ģenerēt uzskatus un viedokļus, kuri būs vairāk pareizi un patiesi* (Mezirow, 1991) vienlīdz veiksmīgi sadarbojas augstskolas, iesaistās docētāji un studējošie (e-studijas; e-lekcijas, videokonferences utml.), nezaudējot laiku un neizjūtot attālumu. Tā ir informācijas un pieredzes apmaiņa, kurā, balstoties uz ārzemju universitāšu pieredzi un izmantojot modernās tehnoloģijas, tiek sniegts reāls atbalsts iedzīvotājiem veselīga dzīvesveida popularizēšanai, veicināšanai un uzturēšanai.

Rezultāti un diskusija

Results and discussion

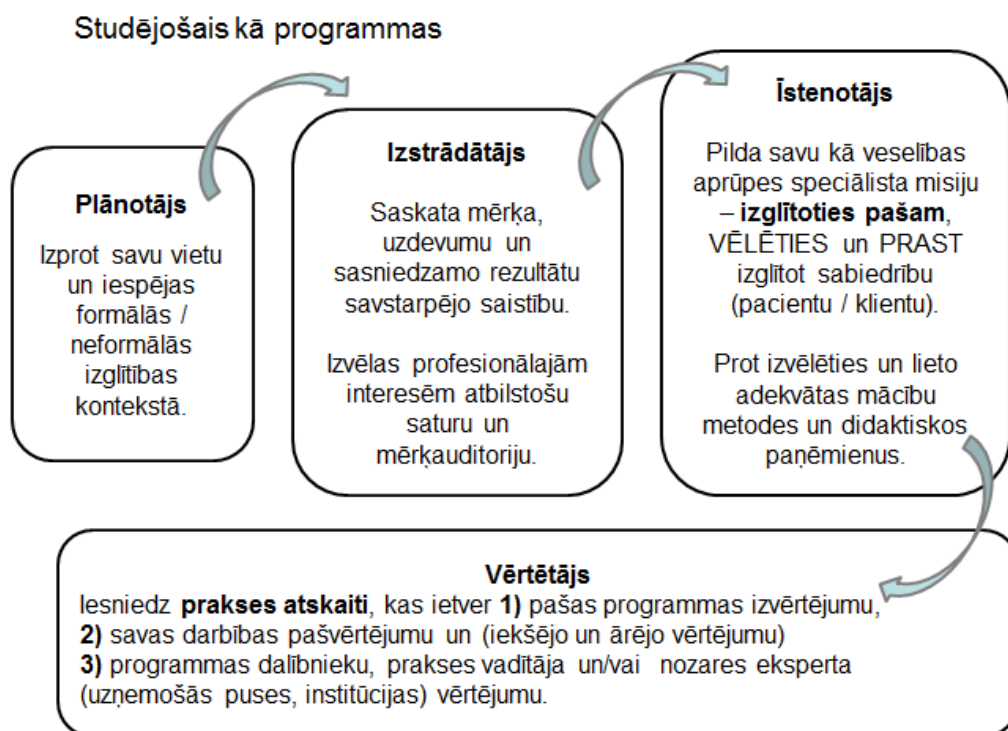
Praksē kompetenču pieeja – konkrētajā situācijā – veselības psihologa profesionālā kompetence profesionālajā vidē un izglītības programmu izstrādē izpaužas kā jauna savstarpējo attiecību un mācīšanās – mācīšanas kultūra, kas ienes sev līdzīgu pārmaiņas gan studiju saturā, gan savstarpējā komunikācijā. Veselības psihologa ikdienā “savijas” saskarsmes, komunikatīvās kompetences, sadarbības un līdzdalības kompetences, kuru pamatā ir savstarpēja sadarbība, vēsturiskās pieredzes pārmantošana un ikdienas pieredzes izmantošana. Vienlaikus tās ir izmaiņas arī studiju vidē. Tā ir savā starpā komunicējošu indivīdu (studenta un pasniedzēja; topošā speciālista un klienta savstarpējo attiecību maiņa, mācīšanās, kas vienlaikus vērsta uz katra indivīda “mācīšanos mācīties” un “mācīšanos kopā” (savstarpēji, vienam no otra) jeb *mācīšanās mācīties kā atslēgas kompetences mācību mērķu sasniegšanai* veidošanos (Rožman & Koren, 2013). *Mūžizglītības kontekstā “mācīšanās mācīties” (līdzīgi kā kritiskā domāšana un problēmrisināšana – iestarpinājums – autoru) ir domāšanas veids, caurviju kompetence un nākotnes prasme* (Fisher, 2000), kas nepieciešama ikvienam profesionālim savā darbā.

Ņemot vērā minēto, Rīgas Stradiņa universitātē profesionālā maģistra studiju programmā “Veselības psiholoģija” ir izstrādāti un jau vairākus gadus maģistrantiem tiek īstenoti studiju kursi, kas integrē pedagoģijas un profesionālās darbības nozares (psiholoģijas) atziņas. Studiju kursu “Izglītojošās psiholoģijas programmas un to izveides principi” un “Metodisko materiālu izstrāde un lekcijas psiholoģijā praksē”, kuru mērķis ir attīstīt topošo veselības psihologu izpratni par psiholoģiski izglītojošo darbu ar klientiem un sabiedrību kopumā, pilnveidot prasmes veikt šī darba plānošanu, organizēšanu un īstenošanu, vienlaikus attīstot jauno speciālistu analītisko un radošo domāšanu.

Trīs studiju gadu laikā ir izstrādāti (uz profesionāliem informācijas avotiem un pierādījumiem praksē balstīti) un praksē aprobēti vairāki desmiti (pieaugušo neformālās) izglītības programmu psiholoģijā, kas kā izglītojošs un informatīvs materiāls ir pieejams ne tikai pašiem studentiem, bet arī citiem interesentiem. Tās ir izglītojošas programmas veselības psiholoģijā, kuru ietvaros topošie veselības psihologi izstrādā profesionālos informācijas avotos balstītus ieteikumus un apkopo savu personīgo pieredzi:

- veselīga dzīvesveida sekmēšanai,
- prasmei “sadzīvot” ar noteiktu diagnozi,
- savas veselības saglabāšanai un uzlabošanai,
- specifisku vingrinājumu un tehniku apguvei,
- stresa pārvarēšanai un profesionālās izdegšanās sindroma mazināšanai,
- cīņai ar neveselīgiem un kaitīgiem ieradumiem u.c.

Studiju procesā studenti, kas iepriekš ieguvuši profesionālo bakalaura grādu psiholoģijā, iepazīst mācīšanas metodiku un saņem praktiskas ierosmes darbam ar dažādām auditorijām, atbilstoši vecumposma fizioloģiskajām izmaiņām un vajadzībām. Šīs zināšanas ir būtiskas, lai studējošais spētu pamatoti, pārdomāti un mērķtiecīgi izstrādāt savu izglītības programmu, apgūtu prasmi strukturēt izvēlēto materiālu un rastu labākos risinājumus tās īstenošanai.

2.att. Studējošais kā izglītības programmas plānotājs, izstrādātājs, īstenotājs un vērtētājs

Figure 2 Student as planner, developer, implementer and evaluator of education programs

Studējošā kā programmas izstrādātāja un īstenotāja pedagoģiskā meistarība un profesionālā kompetence izpaužas prasmē savā veselības psihologa praksē integrēt klīniskās psiholoģijas, medicīnas, medicīnas socioloģijas, epidemioloģijas, bioloģijas, neirozinātnes sasniegumus un prezentēt tos izvēlētajai mērķauditorijai.

Savukārt prakses laikā atbilstoši izstrādātajai izglītības programmai tiek attīstītas lekciju un metodisko materiālu izveides un prezentēšanas prasmes noteiktai mērķauditorijai, aprobēti izstrādātie materiāli, veikts metodisko materiālu un savas pedagoģiskās darbības argumentēts izvērtējums, tādējādi stiprinot topošā profesionāla pārliecību par savām zināšanām un spējām, kā arī paverot iespēju izmantot teorētiskās zināšanas darbībā pieredzējušu pedagoģu un praktiķu vadībā.

Izstrādāto izglītības programmu, citu dokumentu, prezentāciju, mācību un metodisko materiālu un studentu interviju analīze ļauj identificēt topošo veselības psihologu stiprās (plašas teorētiskās zināšanas, prasme uz klausīt, argumentēt un aizstāvēt savu viedokli) un ne tik stiprās (līdzšinējās pedagoģiskās pieredzes trūkums, izvēlēta mācību satura strukturēšanas grūtības, kā arī grūtības pielāgot saturu konkrētai auditorijai un pamatot savu izvēli) puses darbā ar klientu.

Studentu aptaujā paustās atziņas apliecināja viņu interesi par izglītojošā darba veikšanu, kā arī vēlmi un nepieciešamību paplašināt / uzlabot savu pedagoģisko meistarību, kā vienu no risinājumiem minot iespēju praksi īstenot divatā, lai noslēgumā uz klausītu ne tikai izglītības programmas apguvēju un uzņemošās puses vērtējumu, bet arī studiju grupas (kursa biedru) viedokli.

Vairāki studenti izteica viedokli, ka, lai gan docētāja klātbūtne programmas īstenošanas laikā iespējams sagādātu papildus uztraukumu, tomēr labprāt uz klausītu arī pedagoga – profesionālu vērtējumu par savu veikumu (*.. gadījumā, ja tas dramatiski neietekmētu prakses gala vērtējumu.*)

Vienlaikus studenti norādīja arī uz ne pārāk veiksmīgi izvēlēto programmas izstrādes un prakses īstenošanas laiku, kas sakrīt ar maģistra darba priekšizstāvēšanu. Vairāku studentu atbildēs tika izteikts priekšlikums, īstenot šādu studiju kursu agrāk – jau maģistra studiju programmas 2.semestrī, lai prasmes strukturēt un atlasīt informāciju, pasniegt un risināt problēmu, kā arī prasmes definēt izglītības programmas mērķus, uzdevumus un plānotos rezultātus varētu izmantot maģistra darba izstrādē.

Savukārt prakses dokumentācijas SVID analīze parādīja, vairums studentu prot objektīvi izvērtēt savas veiksmes un neveiksmes, nebaidās par tām diskutēt studiju grupas supervīzijas laikā.

Secinājumi Conclusions

Pētījuma rezultātā konstatēts, ka:

- pedagoģiskās komponentes attīstīšana profesionālajā vidē sekmē veselības psihologa profesionālās kompetences citu komponentu, iemaņu un prasmju (piemēram, *prasmes strādāt multiprofesionālā komandā, sadarboties ar veselības un sociālās aprūpes organizatoriem vai iestādēm, ar klientu ģimenēm, lai palīdzētu indivīdam uzlabot veselību, veikt dzīves veida izmaiņas, pielāgoties hroniskām slimībām, sniegt uz pierādījumiem balstītas rekomendācijas un konsultācijas u.c.* (Mārtinsons & Sudraba, 2016) pilnveidošanu;
- gūtā pedagoģiskā pieredze ir ļāvusi studentam labāk izprast izvēlēto psiholoģijas studiju priekšmeta saturu (aplūkojot konkrētu tematu kā materiālu, kas tiek strukturēts izglītības programmā un prezentēts citiem);
- izvirzītā prioritāte – izstrādāt pieaugušo neformālās izglītības programmu konkrētu caurviju kompetenču un nākotnes prasmju attīstīšanai ir veicinājusi studenta prasmi mērķtiecīgai psiholoģijas materiāla atlasei, vienlaikus adaptējot to noteiktās mērķauditorijās darbā ar dažādiem klientiem;
- iespēja veikt izglītojošu darbu praksē ir ļāvusi studentam labāk izprast pedagoģijas un psiholoģijas zinātņu mijsakarības, vienlaikus izvērtēt savu darbību to kontekstā, saņemt atgriezenisko saikni no auditorijas, kā arī salīdzināt savu veikumu ar studiju grupas rezultātiem;
- studējošā pedagoģiskās meistarības pilnveide ir ceļš, kā paaugstināt viņa kā speciālista konkurētspēju darba tirgū un jau maģistrantūras laikā paplašināt savu profesionālo kompetenci, iedrošinot darboties ne tikai kā psihologam, bet arī kā pedagogam.

Summary

Pedagogical competence according to the professional requirements is an important integral component of health psychologist competence. The development of this component is implemented during two study courses in the Riga Stradiņš University, providing possibility for master programme „Health psychology” students to elaborate and pilot non-formal educational programs, trying to select and structure health psychology materials in accordance with the principles and requirements of pedagogy.

The article, based on the term “competence” theoretical approach, using the results of author’s survey, analyze and evaluate the development of some transversal

competencies and future skills of health psychologist' during the practice, as well as to work out the recommendations for optimal practice organization in a professional environment. Analyzing students' survey results and results of the students' developed non-formal educational programs show the process and the issues, which are important for educational programs elaboration and pedagogical competence development (especially as in health and psychology studies).

Results of the study found that

- development of the pedagogical component of health psychologists' competence in professional environment promotes other components, skills and abilities (e.g., skills to work in multidisciplinary team, skills to cooperate with the health and social care organizers, skills to collaborate with the client families to help individuals improve health, skills to make changes in their lifestyle, abilities to adapt chronic diseases, to provide evidence-based recommendations and advice etc.);
- acquired teaching experience has allowed the student to better understand the content of the selected psychology subject (looking at a specific topic as a material that is structured in the education program and presented to others);
- set priorities – the development of non-formal adult education programs for development specific transversal competences and future skill has contributed to the student's skills in psychology targeted material selection, while adapting their specific audiences in dealing with different clients;
- an opportunity to conduct educational work in practice has allowed the students to better understand the pedagogical and psychological science correlations, at the same time to evaluate their activities in their context, to get feedback from the audience, as well as to compare their performance with the study group results;
- an improvement of students' teaching skills is the way to raise him as a specialist in the labor market and already in the master study time to expand their professional competence, encouraging them to act not only as a psychologist, but also as a teacher.

Literatūra References

- Aamodt, P. O., & Havnes A. (2008). Factors affecting professional job mastery: quality of study or work experience? *Quality in Higher Education*, 14, 33-48.
- Akadēmiskā Terminu datu bāze *AkadTerm*. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija. Pieejams: <http://termini.lza.lv/term.php?term=kompetence&list=kompetence%20I&lang=LV> [skatīts: 20.12.2016.].
- Europe [6] (2013). *TRANSversal key competences for lifelong learning: Training teachers in competence based education*. Pieejams: http://keyconet.eun.org/c/document_library/get_file?uuid=adf40c4b-99c8-4eb8-aaad-4d7add50e545&groupId=11028
- Fischer, G. (2000). Lifelong learning – more than training. *Journal of interactive Learning Research*, 11 (3): 265-294.

- Global competency for an inclusive world. PISA/OECD. Better Policies for better Life. Pieejams: <https://www.oecd.org/pisa/aboutpisa/Global-competency-for-an-inclusive-world.pdf>
- Halász, G., & Michel, A. (2011). Key Competences in Europe: interpretation, policy formulation and implementation. *European Journal of Education*, 46 (3), 289-306.
- “Iespējas”. *Latvijas Izglītības fonds*. Pieejams: <http://izglitiba fonds.lv/en/jaunumi/254-iespj as> [skatīts: 20.12.2016.].
- Hatcher, D. L., & Spencer, L. A. (2006). *Reasoning and Writing: From Critical Thinking to Composition*. American Press; 3rd edition, 422.
- Kompetenču pieeja mācību saturā*. Projekta Nr. 8.3.1.1/16/I/002 materiāli.
- Krūmiņa, A. A., Mihailovs, I. J., & Mārtinsons, K. (2016) Pacientu izglītošana. No: *Veselības psiholoģija*. Rīga: RSU 177.lpp.
- Mārtinsons, K., & Sudraba, V. red. (2016). *Veselības psiholoģija*. Rīga: RSU.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 239. Pieejams: <https://www.amazon.com/Transformative-Dimensions-Adult-Learning-Mezirow/dp/1555423396> [skatīts: 20.12.2016.].
- Mūžizglītības galvenās pamatprasmes. Eiropas pamatprincipu kopums*. Pieejams: http://jaunatne.gov.lv/sites/default/files/web/Jaunatne_darbiba/Info_materiali/Brosuras/2012/kompetences.pdf [skatīts: 20.12.2016.].
- Myrick, F., & Yonge, O. (2005). *Preceptorship: Connecting practice and education*. Lippincott, Wilkins & Williams: Philadelphia.
- O'Connor, A. (2001). *Clinical Instruction and Evaluation: A teaching resource*. Sudbury, MA: Jones & Bartlett Publishers, 369.
- Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2000). Autoru kolekt., Rīga: Zvaigzne ABC, 63. lpp.
- Psihologa profesijas standarts*. 1.34.4. Profesionālās darbības pamatuzdevumu veikšanai nepieciešamās prasmes Pieejams: http://www.lm.gov.lv/upload/darba_devejiem/profesiju_standarti.pdf [skatīts: 20.12.2016.].
- Psihologu likums Pieejams: http://www.pkc.gov.lv/images/PKC_faili/PKC_normativie_akti_un_likumprojekti/PKCLik_190614_Psihologu_lik.pdf [skatīts: 20.12.2016.].
- Rožman, L., & Koren, A. (2013). Learning to learn as a key competence and setting learning goals. In: *Materials of Interantional conference “Make Learn”*, Zadar, Croatia, 1211, 1218. Pieejams: <http://www.toknowpress.net/ISBN/978-961-6914-02-4/papers/ML13-388.pdf> [skatīts: 20.12.2016.].
- Transformative Learning* (Jack Mezirow) Pieejams: <http://www.instructionaldesign.org/theories/transformative-learning.html> [skatīts: 20.12.2016.]. [skatīts: 20.12.2016.].